

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ**

Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

АБРАМЧУК АНГЕЛІНА ВАДИМІВНА

**СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ
БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, В ЗАБОЛОТТІВСЬКІЙ
ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ**

Спеціальність: 232 «Соціальне забезпечення»

Освітня програма «Соціальне забезпечення»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр»

Науковий керівник:

ПЕТРУК ВІКТОРІЯ ВІТАЛІЇВНА,

кандидат педагогічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 21

засідання кафедри соціальної роботи

та педагогіки вищої школи від 16 травня 2024 р

Завідувач кафедри

_____ проф. Чернета С.Ю.

ЛУЦЬК – 2024

АНОТАЦІЯ

Абрамчук А.В. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Заболоттівській територіальній громаді. – Рукопис.

Робота на здобуття освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 232 – Соціальне забезпечення. – Волинський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк, 2024.

Бакалаврську роботу присвячено вивченню теми сирітства та соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Адже про те, як розв'язане питання соціального захисту дітей роблять висновки про цивілізованість суспільства та держави.

У першому розділі бакалаврської роботи досліджено теоретичні основи даної проблеми, зокрема сутність явища сирітства, причини його прояву, організаційно-правові умови забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

У другому розділі бакалаврської роботи досліджено існуючий стан соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Проаналізовано соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування за кордоном, нормативно-правову базу забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

У третьому розділі охарактеризовано соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Заболоттівській територіальній громаді, подано рекомендації по вдосконаленню державної системи захисту прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Ключові слова: соціальний захист, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування, вдосконалення соціального захисту.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ	7
1.1. Сутність явища сирітства, причини його прояву.....	7
1.2. Організаційно-правові умови забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.....	12
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ	18
2.1. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування за кордоном	18
2.2. Нормативно-правова база забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.....	22
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, В ЗАБОЛОТТІВСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ.....	29
3.1. Характеристика соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Заболоттівській територіальній громаді	29
3.2. Рекомендації по вдосконаленню державної системи захисту прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.....	36
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	42
ДОДАТКИ	46

ВСТУП

Актуальність проблеми. Майбутнє нації, її життєздатність залежить від її молодих поколінь. Захист дітей є, перш за все, пріоритетним завданням для кожної країни. Проблема дітей-сиріт та рівень соціального захисту дітей зі статусом є невід'ємною рисою сучасного суспільства та політичної системи кожної країни. Виходячи з того, як вирішується питання соціального захисту дітей, можна зробити висновки про цивілізованість суспільства і держави.

Проблемою забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування займалися О.Василенко [6], О.Мордань [13], В. Брич, С. Миколюк [3] та інші.

Застосовуючи положення Конвенції про права дитини, Україна разом з державами-членами Організації Об'єднаних Націй зобов'язується забезпечити всім дітям захист і піклування, необхідні для їхнього благополуччя. Це питання вирішується на національному рівні через різні організаційні механізми в різних країнах, а його дослідження сприяють покращенню соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Наразі в Україні деякі науковці вже досягли певного прогресу в соціальній сфері та запровадили альтернативні форми соціального захисту дітей-сиріт. Однак кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, залишається високою, і державі необхідно вживати альтернативних заходів та впроваджувати інноваційні підходи в соціальній сфері.

Загальновідомо, що майже всі проблеми, пов'язані із забезпеченням життєдіяльності мешканців, мають вирішуватися на рівні місцевої громади. Діти є частиною місцевої громади. Відповідно до вимог статті 8 Закону України «Про добровільне об'єднання громад» – об'єднана громада є правонаступником усього майна, прав та обов'язків територіальних громад, що об'єдналися» [20].

Іншими словами, лідери громади та старости несуть відповідальність за представлення інтересів дітей, які є частиною громади, та за створення соціально-економічних умов, що дозволяють особистості реалізувати свій потенціал у громаді.

На нашу думку, актуальність проблеми та недостатня її розробленість зумовили вибір теми дослідження: «Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавленими батьківського піклування, в Заболоттівській територіальній громаді».

Метою дослідження є обґрунтування рекомендацій по вдосконаленню державної системи захисту прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Відповідно до мети дослідження визначаються його **завдання**:

1. Розкрити сутність явища сирітства та причини його прояву.
2. Проаналізувати організаційно-правові умови забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування
3. Охарактеризувати системи влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні та за кордоном.
4. Обґрунтувати рекомендації по вдосконаленню державної системи захисту прав дітей-сиріт і дітей, що залишились без батьківського піклування.

Об'єкт дослідження: соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Предмет дослідження: зміст, напрями соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Для дослідження поставлених завдань використовувалися наступні **методи**: аналіз та синтез прочитаного матеріалу, порівняння різних наукових праць та їх узагальнення, конкретизація, систематизація, статистичний.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані студентами спеціальності

«Соціальне забезпечення» при підготовці до практичних занять з профільних дисциплін; в практичній діяльності педагогів, викладачів ЗВО.

Апробація результатів та публікації. Основні положення та результати дослідження були оприлюднені на XV Міжнародній науково-практичній конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (16 травня 2024 року) та викладені в тезах «Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Україні під час війни».

Структура роботи. Бакалаврська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Волинський національний університет імені Лесі Українки

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

1.1. Сутність явища сирітства, причини його прояву

Сирітство як соціальне явище приховує в собі низку проблем, зумовлених соціально-економічними, психологічними та освітніми негараздами суспільства. Для того, щоб мати можливість інтерпретувати наукові категорії «сирота», «дитина-сирота», «соціальна сирота» та «дитина, позбавлена батьківського піклування», необхідне їх змістовне пояснення. Визначення сутності означених категорій знаходимо у працях Л. Волинець, Н. Комарової, О. Антонової-Турченко, І. Іванової, І. Пеші, Л. Артюшкіної-Поляничко, В. Оржеховської, В. Виноградової-Бондаренко, Г. Бевз та ін.

Історично склалося так, що для дитини втрата обох батьків супроводжувалася лише їхньою смертю. Для українців було характерно, що діти, які втратили одного або обох батьків, класифікувалися як сироти. Сьогодні поняття «дитина, яка втратила одного з батьків» має більш широке визначення. З одного боку, це смерть одного з батьків, з іншого – відсутність батьківського піклування з різних причин. За цим принципом розрізняють дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Так, у Законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» надається визначення таких категорій, як: – «дитина-сирота» – «дитина, в якій померли чи загинули батьки» [21].

В науковій літературі в такому ж значенні використовують також терміни «біологічна сирота», «фізична сирота», «пряма сирота». – «діти, позбавлені батьківського піклування» – «діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнання батьків безвісно відсутніми або

недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебування їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами внутрішніх справ, пов'язаним з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також підкинуті діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, та безпритульні діти» [21]. Для даної категорії дітей у науковій літературі використовують також поняття «соціальне сирітство».

У науковій літературі вживають також синонімічні до поняття «діти-сироти» терміни, зокрема, «біологічні сироти» (В. Оржеховська), «фізичні сироти» (В. Виноградова-Бондаренко).

І. Галатир уточнює зазначений перелік категорій дітей і додає такі групи неповнолітніх: «безпритульні діти – діти, які не мають постійного місця проживання у зв'язку із втратою батьків, асоціальними формами поведінки дорослих в сім'ї; діти, яких вигнали з дому батьки; бездоглядні діти – діти, які мають певне місце проживання, але вимушені перебувати на вулиці в результаті матеріальної неспроможності опікунів (родичів, бабусь, дідусів), психічних розладів батьків, байдужого ставлення останніх до виховання дітей; діти-втікачі із виховних установ – діти, які зазнали психологічного, фізичного та сексуального насильства в закладах інтернатного типу та притулках; діти-втікачі із зовні благополучних сімей – діти з високим рівнем конфліктності, відхиленнями у психічному та особистісному розвитку; діти, які за своїми психологічними ознаками схильні до постійного перебування на вулиці – діти, позбавлені систематичного батьківського піклування; діти з яскраво вираженими ознаками важковиховуваності, діти з діагнозом дромоманія – схильність до бродяжництва та подорожування» [7].

У науковій літературі для визначення цієї групи дітей використовується термін «соціальна сирота», який активно вживають у світовій науці з 50-рр. ХХ ст., а в Україні – з кінця 80-х рр. Перше системне

дослідження соціального сирітства в Україні було здійснене в 1998р. у рамках проекту ЮНІСЕФ «Трансформація державної системи інститутів піклування про дитину в Україні». Авторський колектив у складі Л. Волинець, Н.Комарової, О. Антонової-Турченко, І. Іванової, І. Пеші у книзі «Соціальне сирітство в Україні: експертна оцінка та аналіз існуючої в Україні системи утримання та виховання дітей, позбавлених батьківського піклування» дає таке визначення поняття «соціальні сироти» – «це особлива соціально-демографічна група дітей, які внаслідок соціальних, економічних та морально-психологічних причин лишились сиротами при живих батьках» [33].

До цієї ж групи також належать безпритульні та бездоглядні діти або діти вулиці. Інші українські дослідники, безсумнівно, інтерпретували та доповнювали або звужували свої міркування на основі цього визначення.

У визначенні поняття «сирота» в сучасній науковій літературі важливим є саме поєднання змістовного навантаження термінів «діти-сироти» та «діти, позбавлені батьківського піклування», що відображено, наприклад, у словнику за редакцією А. Капської, І. Пінчук, С. Толстоухової: «дитина, що тимчасово чи постійно перебуває поза сімейним оточенням внаслідок втрати батьків, а також дитина, яка не може з певних причин чи з власних інтересів залишатися в сімейному оточенні і потребує захисту та допомоги з боку держави» [32].

В цілому, аналіз наукових джерел дозволяє виокремити декілька наукових підходів у сучасних дослідженнях, які визначають сутність сирітства: соціально-економічний (Є. Рибинський, В. Бочарова, М. Лазутова); психолого-педагогічний (Н. Іванова, Л. Оліференко); соціально-правовий (І. Невський та ін.). Соціальне сирітство є терміном соціально-психологічним і не має відповідного нормативного підкріплення, що спричинило появу суттєвих розбіжностей в оцінці рівня поширеності цього явища. Категорія «соціальне сирітство» є складовою поняття «сирітство».

У контексті аналізу проблеми природи соціального сирітства важливо виокремити причини, які сприяють поширенню цього явища. Узагальнюючи результати аналізу наукової літератури, стало можливим виокремити деякі з причин виникнення соціального сирітства в Україні, зокрема це:

- «низький матеріальний рівень життя багатьох сімей, безробіття батьків;
- зайнятість батьків, що вимагає їх частої і довготривалої відсутності;
- відсутність постійного житла (малозабезпечені сім'ї продають свої оселі, щоб забезпечити собі засоби існування, заздалегідь виписуючи дітей, залишаючи їх без житла);
- асоціальний спосіб життя одного або обох батьків, а саме, різні види залежності (пияцтво, нарко- і токсикоманія), проституція, участь у протизаконній діяльності;
- примушення дітей до жебрацтва з боку дорослих членів родини;
- різноманітні форми насильства над дітьми в сім'ї та державних закладах опіки;
- послаблення функцій державних установ, покликаних займатися вихованням та навчанням дітей;
- послаблення моральної відповідальності батьків за виховання дітей» [30].

Наукові дослідження показують, що проблема сирітства є соціально детермінованою, але існують певні розбіжності у визначенні чинників, що її спричиняють. Основними факторами, що сприяють збільшенню кількості дітей, позбавлених батьківського піклування, дослідники визначили наступні: «асоціальна поведінка батьків, поширення алкоголізму та наркоманії і, як наслідок, – жорстоке поводження з дітьми; недієздатність батьків, у тому числі і через психічні розлади; передчасна смертність населення; високий рівень безробіття і бідності в країні; збільшення кількості неповнолітніх батьків, які психологічно та матеріально неспроможні

самостійно виховувати дітей; зростання рівня злочинності; руйнування традиційних сімейних цінностей» [30].

Війна також є основною причиною стрімкого зростання кількості дітей-сиріт та дітей, що залишаються без опіки та піклування. Кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, щороку зростає через військові дії, які тривають у східному регіоні країни з 2014 року, а також через природну смертність» щороку, в Україні сиротами стають близько 10 тис. дітей» [5]. Певним позитивом в цьому плані можна вважати те, що «97% осиротілих і позбавлених батьківського піклування дітей зараз влаштовані в прийомні сім'ї, дитбудинки сімейного типу, або передані під опіку та піклування» [5].

За даними Міністерства соціальної політики України, протягом 2017 року загальна кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, зменшилася на 1274 і станом на 01.01.2018 становила 71 566 дітей (станом на 01.01.2017 – 72 840 дітей) [2].

Важливо також розуміти масштаби проблеми сирітства в Україні з біологічної та соціологічної точки зору. Це пов'язано з тим, що більшість дітей, які потрапляють в інтернатні заклади країни, залишаються там до повноліття. Як наслідок, 10 000 дітей щороку стають сиротами через алкоголізм, наркоманію, безвідповідальне батьківство та жорстоке поводження з дітьми.

Основними причинами проблеми соціального сирітства в Україні є формування соціопатичних сімей в умовах економічної та соціальної нерівності, поширеної бідності та злиднів, безробіття, алкоголізму, наркоманії, насильства в деяких сім'ях та воєнних дій. Однак такі явища, як нестабільність шлюбів, поширеність одиноких батьків і складні умови їхнього життя, також підвищують ризик того, що деякі діти стануть соціальними сиротами, безпритульними та бездоглядними.

Причинами виникнення проблеми соціального сирітства є ситуації, за яких діти, залишаються без піклування батьків, можна віднести наступні:

- «відсутність батьків або позбавлення їх батьківських прав;
- обмеження їх в батьківських правах;
- визнання батьків безвісно відсутніми;
- визнання батьків недієздатними (обмежено дієздатними);
- оголошення їх померлими;
- відбування покарання в установах, що виконують покарання у вигляді позбавлення волі, знаходження в місцях утримання під вартою, підозрюваних і звинувачених у вчиненні злочинів;
- ухилення батьків від виховання дітей або від захисту їхніх прав та інтересів;
- відмова батьків взяти своїх дітей із виховних, лікувальних установ, закладів соціального захисту населення та інших аналогічних установ» [12].

Отже, сирітство як соціальне явище існує стільки ж, скільки існує людське суспільство, і є невід'ємною частиною цивілізації. Однак, якщо фізичне сирітство є об'єктивним процесом, то масове збільшення кількості дітей, позбавлених батьківського піклування, є загрозою для суспільства з руйнівними наслідками, які позначаються на наступних поколіннях. Сирітство в сучасному суспільстві певною мірою є наслідком недостатньої уваги суспільства до соціальних проблем сім'ї. Становище дітей-сиріт погіршується поступовим руйнуванням структури сім'ї та погіршенням зусиль щодо виховної роботи з дітьми та батьками.

1.2. Організаційно-правові умови забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Згідно із статтею 3 ЗУ «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», основними засадами державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа є:

- «створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї;
- виховання та утримання дітей за принципом родинності;
- сприяння усиновленню дітей, створення системи заохочення та підтримки усиновлювачів;
- забезпечення пріоритету форм влаштування;
- захист майнових, житлових та інших прав та інтересів таких дітей;
- створення належних умов для їх фізичного, інтелектуального і духовного розвитку, підготовки дітей до самостійного життя;
- забезпечення права на здоровий розвиток;
- забезпечення соціально-правових гарантій;
- створення умов для надання психологічної, медичної та педагогічної допомоги;
- формування системи соціальної адаптації;
- забезпечення вільним вибором сфери професійної діяльності, яка б оптимально відповідала потребам та бажанням особистості дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування, а також особи із їх числа та запитам ринку праці;
- належне матеріально-технічне забезпечення незалежно від форми влаштування та утримання дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа, сприяння в наданні реальної допомоги і підтримки підприємствами, установами та організаціями різних форм власності, банківськими установами, культурно-освітніми, громадськими, спортивними та іншими організаціями» [21].

Відповідно до статті 4, «державні соціальні стандарти і нормативи встановлюються щодо»:

- «мінімального матеріального забезпечення, витрат на харчування, одяг та взуття;
- житлового забезпечення на рівні, не нижчому за встановлені у Житловому кодексі нормативи;

- житлового забезпечення таких дітей після завершення їх виховання в різних формах влаштування після досягнення ними 18-річного віку, якщо вони не мають свого житла відповідно до житлових нормативів або мають житло з характеристиками, нижчими за встановлені житлові нормативи;

- мінімального стандарту щодо забезпечення гарантованого першого робочого місця, яке не може бути змінено за бажанням роботодавця протягом трьох років з моменту початку такої роботи, а в разі неможливості надання такого робочого місця – встановлення грошової компенсації на цей період, яка виплачується особі з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів;

- мінімального стандарту разової державної фінансової допомоги при закінченні такими дітьми виховного, навчального закладу чи при закінченні перебування таких дітей у різних формах влаштування після досягнення ними 18-річного віку;

- мінімального стандарту щомісячного утримання таких дітей та осіб із їх числа за умови навчання їх у вищих навчальних закладах до досягнення ними 23-річного віку або до закінчення відповідних навчальних закладів;

- мінімального стандарту медичного обслуговування;

- мінімального стандарту забезпечення таких дітей іграшками, що сприяють розвитку, спортивним інвентарем, газетами і журналами відповідно дитячого, юнацького, загальнопізнавального та виховного спрямування;

- мінімального стандарту забезпечення дитини до надання їй статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування;

- мінімального стандарту грошового забезпечення батьків-вихователів, прийомних батьків» [21].

Статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, надається відповідно до законодавства. Відповідно до статті 5 «за умови втрати дитиною батьківського піклування відповідна служба у

справах дітей зобов'язана протягом двох місяців підготувати комплект документів, який підтверджує набуття дитиною статусу дитини-сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування» [21].

У разі втрати опіки над дитиною, органи опіки та піклування вживають вичерпних заходів для влаштування дитини в українську сім'ю, включаючи усиновлення, опіку та піклування, прийомну сім'ю та дитячий будинок сімейного типу.

Відповідно до ЗУ «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» розглядаємо:

- «усиновлення – прийняття усиновлювачем у свою сім'ю дитини на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду. Усиновлення дитини провадиться в її інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя» [21];

- «встановлення опіки та піклування – влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ї громадян України, які перебувають, переважно, у сімейних, родинних відносинах з цими дітьми-сиротами або дітьми, позбавленими батьківського піклування, з метою забезпечення їх виховання, освіти, розвитку і захисту їх прав та інтересів» [21];

- «передача до прийомної сім'ї - добровільне прийняття за плату сім'єю або окремою особою, яка не перебуває у шлюбі, із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, від одного до чотирьох дітей на виховання та для спільного проживання» [21];

- «передача до дитячого будинку сімейного типу - прийняття в окрему сім'ю, яка створюється за бажанням подружжя або окремої особи, яка не перебуває у шлюбі, на виховання та для спільного проживання не менш як п'яти дітей-сиріт та/або дітей, позбавлених батьківського піклування. Загальна кількість дітей, включаючи рідних, у такій сім'ї не може перевищувати десяти осіб» [21].

У статті 7 вказано, що «Кабінет Міністрів України, уповноважені органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування здійснюють у межах бюджетних асигнувань розробку і виконання цільових програм щодо поліпшення соціального захисту дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з їх числа» [21].

В стаття 8 вказано, що «держава здійснює повне забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа» [21], відповідно «допомога та утримання таких дітей не можуть бути нижчими за встановлені мінімальні стандарти, що забезпечують кожній дитині рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального та соціального розвитку на рівні, не нижчому за встановлений прожитковий мінімум для таких осіб» [21].

Отже, «право на повне державне забезпечення в навчальних закладах мають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, віком до вісімнадцяти років та особи з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, при продовженні навчання до 23 років або до закінчення відповідних навчальних закладів» [21].

Варто зазначити, що «дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, особам із їх числа, які навчаються, крім повного державного забезпечення, виплачується соціальна стипендія», ... «Соціальна стипендія та посадовий оклад ... виплачуються також учням, студентам (курсантам), які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків (батьки яких померли/оголошені померлими, загинули або пропали безвісти). Порядок виплати та розмір соціальної стипендії, посадового окладу затверджується Кабінетом Міністрів України» [21].

До органів, які здійснюють соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, відносять:

- «Органи опіки та піклування, тобто районні, районні у містах Києві та Севастополі місцеві державні адміністрації, виконавчі органи міських чи районних у містах, сільських, селищних рад.

- Служба у справах дітей;
- Центри соціальних служб для сім'ї дітей та молоді;
- Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування» [34].

Станом на кінець минулого року «в Україні було 45 936 дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. 7415 з них – зареєстровані протягом 2023 року» [5].

Кількість сиріт і неповнолітніх, які позбавлені батьківського піклування з тих чи інших причин, змінювалася впродовж останніх 3 років:

- у 2021 році таких дітей було всього 48 089;
- у 2022-му менше – 42 611;
- у 2023 році цифра зросла до 45 936 [5].

У відомстві навели і статистику, скільки дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування додавалося в реєстрі за один рік:

- 2021 рік – 7096;
- 2022 рік – 6433;
- 2023 рік – 7415 [5].

Це означає, наприклад, що з 45 936 дітей, зареєстрованих як позбавлені батьківського піклування, у 2023 році, лише 2 023 будуть зареєстровані в Міністерстві соціальної політики.

Наразі в Україні зареєстровано понад 15 000 дітей, які потребують усиновлення. З цих 15 000 дітей деякі вже мають прийомні сім'ї або перебувають під опікою і мають право на усиновлення.

В Україні налічується близько 70 000 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Особливо в результаті бойових дій понад 13 000 дітей залишилися без батьківського піклування, з них 1 759 – сироти.

Отже, організаційно-правовими умовами забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є наданням матеріальної, соціальної та правової допомоги дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

2.1. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування за кордоном

Країни Західної Європи традиційно забезпечують сімейну опіку для дітей-сиріт та дітей, які залишилися без піклування батьків, наприклад, усиновлення, опікунство та прийомні (фостерні) сім'ї. Цілями влаштування дітей в фостерну сім'ю можуть бути:

- «тимчасове влаштування до повернення в кровну сім'ю або усиновлення;
- оцінка стану здоров'я та розвитку дитини;
- реабілітація дитини, яка перенесла психотравму або з сильною педагогічною занедбаністю;
- влаштування дитини-інваліда для зміни вражень;
- влаштування старшого підлітка для підготовки до самостійного життя» [12].

У Німеччині існує три види усиновлення: інкогніто, напіввідкрите та відкрите. У першому випадку біологічні батьки не знають, хто є усиновлювачами, а усиновлювачі мають інформацію про походження біологічних батьків і дитини. При напіввідкритому усиновленні обидві сторони знають один одного особисто, що полегшує біологічним батькам розлуку з дитиною, а усиновлювач має більш об'єктивну інформацію про стан здоров'я та походження дитини. Крім того, біологічні батьки не мають особистої інформації про взаємно узгоджених усиновлювачів і можуть обмінюватися інформацією про дитину через службу підтримки усиновлення. При відкритому усиновленні обидві сторони мають доступ до

персональних даних одна одної. Таке усиновлення відбувається, коли дитина вже тривалий час проживає з прийомними батьками.

У Сполученому Королівстві, яке має довгу історію ефективного патронатного виховання, щоб запобігти потраплянню дітей, позбавлених батьківського піклування, в державні заклади, піклування про цю категорію дітей покладено на місцеві органи влади згідно з Законом про дітей 1989 року. Місцеві органи влади несуть відповідальність за те, щоб зробити все необхідне для того, щоб діти принаймні мали можливість жити у своїх власних будинках та громадах. Як результат, більшість дітей, які виховуються в прийомних сім'ях, повертаються до своїх рідних домівок протягом шести місяців. Решта дітей регулярно живуть у прийомних сім'ях (тимчасова опіка). Більшість прийомних дітей підтримують тісні стосунки зі своїми біологічними батьками.

У більшості випадків «перебування дитини в прийомній сім'ї погоджується з біологічними батьками, які попросили про підтримку на період кризи» [36].

Тому у Великій Британії не так багато дитячих будинків. У деяких районах є лише невеликі школи-інтернати. Поширеним є короткострокове розміщення дітей. Прийомні (фостерні) сім'ї є найпоширенішою формою опіки в країні. Вони вважаються прийомними сім'ями, і до 80% дітей, позбавлених батьківського піклування, виховуються в прийомних сім'ях. Іншою формою патронатного виховання є приватна домовленість між батьками та патронатними вихователями, коли діти виховуються в прийомних сім'ях без залучення місцевої влади. Дослідження британської дослідницької групи показує, що близько половини всіх дітей, взятих під опіку, повинні бути влаштовані в прийомні сім'ї. Звідси можна зробити висновок, що прийомна сім'я є найефективнішою формою влаштування дітей, які її потребують [28].

На відміну від Великої Британії, французька система захисту дітей зосереджена на ранньому втручанні та підтримці сімей, які перебувають у

зоні ризику: у 1984 році у Франції було прийнято закон, який наголошує на підтримці кровних зв'язків між дітьми та поверненні дітей біологічним батькам, а в 1996 році було прийнято закон, який наголошує на спільній опіці над братами та сестрами. Відтоді існують дві основні форми усиновлення: повне усиновлення та просте усиновлення. Повне усиновлення забирає права біологічних батьків і повністю відокремлює дитину від її біологічної сім'ї. Усиновлювати можна дітей, які не досягли 15 років.

Діти, які досягли 13-річного віку, повинні дати свою згоду. Усиновлювачами можуть стати пари віком від 25 років, які перебувають у шлюбі не менше двох років, але тільки один з них може стати усиновлювачем для пар, які не зареєстровані у шлюбі. Потенційні усиновлювачі повинні пройти комплексне медичне, психологічне та педагогічне обстеження і отримати обов'язкову освіту (60 годин перед усиновленням і 240 годин протягом наступних трьох років).

Великі школи-інтернати, які поширилися по всій території США наприкінці 19-го і на початку 20-го століть з припливом іммігрантів, були розкритиковані ще в 1909 році. Противники цієї форми виховання критикували високі витрати на утримання цих закладів у порівнянні з тогочасною системою прийомних сімей. Того ж року держава прийняла рішення про ліквідацію системи інтернатних закладів. Натомість пріоритет надавався сім'ям дітей з груп ризику перед влаштуванням у прийомну сім'ю, а інтернатні заклади використовувалися лише в особливих випадках. У США з кінця 1930-х років кількість дітей в інтернатах стрімко зменшувалася. Цьому сприяло прийняття Закону про соціальний забезпечення 1937 року, який передбачав фінансову допомогу сім'ям з дітьми, що опинилися в складних життєвих обставинах. Завдяки цьому закону кількість дітей в інтернатах поступово зменшувалася приблизно на 1-2% на рік протягом наступних 60 років.

У Швеції деінституціалізація дітей розпочалася в середині 1950-х років. Дітей, які з різних причин не могли жити зі своїми сім'ями,

здебільшого влаштовували в дитячі будинки сімейного типу. Сьогодні близько 75% шведських державних будинків опікуються більш ніж дев'ятьма дітьми одночасно, і їхнє перебування в них обмежене короткими періодами.

У Польщі відносини між дітьми та їхніми батьками відомі як «батьківські повноваження». Це пов'язано з польським Кодексом про сім'ю та опікунство. Сьогодні, щоб усиновити дитину в Польщі, недостатньо бути доброю і турботливою людиною, як це було в попередні десятиліття. Згідно з польським законодавством, майбутні усиновителі повинні пройти спеціальні курси, щоб стати батьками. Запровадження нових критеріїв усиновлення ускладнило роботу державних органів, відповідальних за ці питання. Наприклад, у випадку дитини з розумовою неповносправністю необхідно знайти сім'ю, здатну піклуватися про неї. Ця процедура допомагає уникнути неприємних помилок, які можуть бути травматичними як для дитини, так і для прийомних батьків [29].

Варто також згадати, що в Польщі існує низка центрів підтримки соціально вразливих верств населення. Що стосується дітей-сиріт, то існує нова модель закладу, де 12-14 дітей живуть з 4-5 вихователями. Цей заклад призначений для надання тимчасової підтримки дітям, поки не буде знайдена нова сім'я. Іншою формою виховання є спеціалізовані соціальні гуртожитки, в яких можуть проживати до 30 дітей. Держава делегувала повноваження з організації такого типу догляду неурядовим організаціям [8].

У Польщі важливу роль у допомозі дітям-сиротам відіграють місцева влада та громадські організації. За словами О. Бурлака, «місцева влада схвалює співпрацю неурядових інституцій, що створюють соціальні центри, надають підтримку соціально не захищеним верствам населення, та намагається всіляко їх допомагати. Кожна із організацій працює з певною категорією осіб, надаючи їм різноманітну допомогу (психологічну, соціальну, юридичну, матеріальну)» [4, с. 63].

Отже, аналіз позитивного досвіду інших країн у сфері соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства дозволив зробити

висновок про необхідність імплементації позитивних напрацювань інших країн в українське цивільне законодавство.

2.2. Нормативно-правова база забезпечення соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування

Основною метою державної політики щодо дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є поліпшення становища таких дітей, створення належних умов для їх фізичного, інтелектуального та психічного розвитку, підготовка до самостійного життя [1].

На сьогодні, основу соціального захисту дітей даної категорії становить ряд нормативно-правових актів, серед яких можна виділити наступні групи:

1. Законодавчі акти у сфері захисту прав дітей (Конституція України [11], Конвенція ООН «Про права дитини» [10], Сімейний кодекс [31], Закону України «Про охорону дитинства» [25], Закон України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [21] тощо).

2. Законодавчо-нормативні акти у сфері соціальної підтримки і соціального забезпечення сімей з дітьми (Закону України «Про соціальні послуги» [27], Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» [18], Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» [19] тощо).

3. Нормативно-правові акти, що регламентують процедуру виявлення дітей, які залишилися без батьківського піклування, та їх подальшого влаштування (Постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» [15], Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 року № 905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав

усиновлених дітей» [24], Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 року № 565 «Про затвердження Положення про прийомну сім'ю» [23], Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 року № 564 «Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу» [22], Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 року № 226 № «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування» [26].

Наказ Міністерства соціальної політики України від 28 грудня 2015 року № 1256 «Про ведення банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів» [17] тощо).

Оскільки українське законодавство гарантує соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, не можна ігнорувати міжнародне право, що знайшло своє відображення в українських нормативно-правових актах та законодавстві.

Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини, прийнята 44-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН 20 листопада 1989 року [10], підтверджує, що правовий і соціальний захист дитини, створення умов, сприятливих для її фізичного і розумового розвитку, а також для її майбутнього благополуччя, мають першочергове значення для світової спільноти. Україна ратифікувала дану Конвенцію, що знайшло своє відображення у ст. 52 Конституції України, а саме що «діти є рівними у своїх правах незалежно від походження та народження у шлюбі або поза ним» [11]. Також Конституція України наголошує на тому, що «утримання та виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування – завдання держави» [11].

Українське законодавство поступово наближається до вищих міжнародних стандартів, слідуючи за приведенням його у відповідність до міжнародно-правових стандартів у сфері соціального забезпечення, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Наразі Україна

дотримується міжнародних принципів у цій сфері, таких як пріоритетне влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в сім'ю, поступове реформування системи опіки та піклування, створення фінансових та правових механізмів для розвитку альтернативних сімейних форм виховання.

Перш за все, аналізуючи правову базу, слід звернутися до Конституції України. Конституція України містить основоположні принципи, на яких ґрунтується вся правова система країни. У статті 51 проголошено те, що «дитинство разом із сім'єю охороняється державою», а згідно статті 52 законом «переслідується будь-яка експлуатація чи насильство над дитиною» [11]. Зазначається те, що «на державу покладається виховання та утримання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Окрім того, «державою підтримується та стимулюється благодійницька діяльність по відношенню до дітей» [11].

Основним нормативним документом у цій сфері є українське сімейне законодавство. Одним з головних принципів сімейних відносин є те, що в законі зазначено, що.

Основним нормативним документом у цій сфері є – Сімейний кодекс України. Одним з головних принципів сімейних відносин є те, що в законі зазначено, що: «Дитина має бути забезпечена можливістю здійснення її прав, установлених Конституцією України, Конвенцією про права дитини, іншими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України» [31].

Іншим основоположним нормативним документом, що регулює соціальний захист дітей-сиріт є закон «Про охорону дитинства». Перш за все тут дається саме визначення «дитина-сирота» та «дитина, позбавлена батьківського піклування». Цей закон [25] визначає основні положення щодо створення необхідних умов для повноцінного і гармонійного розвитку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, підготовки їх до самостійного життя та праці. Зокрема, над дітьми-сиротами та дітьми,

позбавленими батьківського піклування, встановлюється опіка чи піклування, вони усиновлюються або беруться під опіку. При цьому на виховання можуть передаватися в сім'ї громадян (прийомні сім'ї), в будинки дитини, дитячі будинки, школи інтернати, школи соціальної реабілітації, дитячі будинки сімейного типу. Контроль за умовами утримання та проживання таких дітей покладається на органи опіки та піклування, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, інші спеціально уповноважені органи.

Нормативний документ, котрий безпосередньо присвячено регламентації досліджуваної проблематики – закон «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». Тут міститься низка визначень вживаних у даній сфері термінів («дитина-сирота», «діти, позбавлені батьківського піклування», «форми влаштування дітей-сиріт...», «усиновлення», «встановлення опіки та піклування», «передача до прийомної сім'ї», «соціальний супровід», «соціальне житло», «наставництво» тощо) [21].

З точки зору організації роботи органів опіки та піклування важливим та широкоживаним документом є «Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини» [16]. Він визначає порядок виявлення дітей, позбавлених батьківського піклування, визначення умов їх проживання, ведення обліку таких дітей, порядок надання статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, та порядок їх влаштування.

Крім того, держава надає соціальну та економічну підтримку батькам, які беруть на виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Доцільно було б зазначити, в частині соціального захисту дітей-сиріт на працю, що Законом України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського

піклування» [21] включає мінімальний стандарт надання першого гарантованого робочого місця, яке не може бути змінено на вимогу роботодавця протягом трьох років з дати початку роботи. У разі неможливості надати таке робоче місце, на цей період надається грошова компенсація. Вона виплачується з державного або місцевого бюджету особам, обраним зі списку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Що стосується права на матеріальне забезпечення з боку держави, то дане питання регулюється Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» [48], де вказано що держава надає фінансову підтримку дітям, які перебувають під опікою чи піклуванням, дітям, які перебувають під опікою та піклуванням, а також дітям, які перебувають у процесі усиновлення.

Крім того, з 2006 року виплачується державна соціальна допомога на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та грошове забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячому будинку сімейного типу та прийомних сім'ях, а також тимчасової допомоги дітям, батьки яких ухиляються від сплати аліментів.

Аналіз законодавства про права дітей цієї категорії показує, що діти можуть бути влаштовані до альтернативних форм виховання лише після встановлення їхнього статусу сироти, при цьому вони отримують щомісячну допомогу, яка значно перевищує державну допомогу, що в десятки разів перевищує державну допомогу малозабезпеченим сім'ям.

Необхідно зазначити, що залишається проблемним питання житлового забезпечення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Аналіз положень Сімейного, Цивільного, Житлового Кодексів України, Закону України «Про охорону дитинства» дає можливість стверджувати, що збереження прав дитини на житло та майно має контролюватися на законодавчому рівні, наприклад, на етапі здійснення правочинів з нерухомим майном, право власності або право користування

яким мають діти, шляхом надання органами опіки та піклування згоди на вчинення зазначених правочинів. У разі влаштування дитини на виховання в прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу, дитячий будинок-інтернат, за житловим будинком, в якому проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, зберігається житло на час перебування дитини в ньому, незалежно від того, чи проживає в житловому будинку, з якого вибула дитина, інша сім'я. Як захід захисту права на проживання дитини-сироти, орган опіки та піклування приймає рішення про збереження за дитиною місця проживання та призначає опікуна над місцем проживання до досягнення дитиною повноліття.

З метою вдосконалення системи захисту житлових та майнових прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, Міністерством соціальної політики України видано наказ № 277 від 16 травня 2013 року, яким затверджено типову форму договору найму житлового приміщення, що належить дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування. Крім того, у 2013 році вперше було запроваджено щорічну інвентаризацію та оцінку придатності житла для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що дало змогу реально контролювати житлову ситуацію цих дітей.

Водночас, наразі відсутній ефективний механізм контролю за житлом дітей-сиріт, над якими не встановлено опіку чи піклування. Крім того, місцеві органи влади не забезпечують належного виконання опікунами та піклувальниками своїх обов'язків щодо управління та утримання місця проживання підопічних. При порушенні прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на житло та майно органи опіки та піклування (Служби у справах дітей) вживають різних заходів, але їх ефективність є обмеженою [13].

Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) розглядає соціальний захист через призму поваги до основних прав людини і вважає, що держави зобов'язані надавати економічну та соціальну підтримку найбільш вразливим групам

населення. У своїй діяльності ЮНІСЕФ визначає соціальний захист дітей як соціальну допомогу та економічну підтримку сім'ям або окремим дітям, а також соціальні послуги, включаючи підтримку та альтернативний догляд. Це визначення включає в себе, зокрема:

1) «соціальну допомогу / економічну підтримку – грошові виплати, допомога по догляду за дитиною, соціальні пенсії, податкові пільги, продуктові субсидії, пільговий порядок оплати;

2) соціальні послуги для дітей та їх сімей, у тому числі захисні (профілактичні) послуги, так як прийомні сім'ї, усиновлення, інституційний догляд, служби підтримки дітей з особливими потребами, а також догляд за малолітніми дітьми» [14, с. 21].

Слід підтримати визначення О. Мордань в дисертації [14]: «державна політика щодо соціального захисту дітей, які залишилися без піклування батьків – це організована і цілісна система діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямована на поліпшення становища дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та бездоглядних дітей, з метою відновлення і реалізації їх прав на сімейне піклування, забезпечення добробуту і повноцінного розвитку, створення умов для оптимального життєвого облаштування в суспільстві» [14, с. 31].

Таким чином, незважаючи на існування нормативно-правової системи захисту прав дітей, дитина все одно на сьогодні є незахищеною з боку держави, особливо діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, реалізація всіх прав яких повністю не забезпечено.

РОЗДІЛ III. УДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, В ЗАБОЛОТТІВСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

3.1. Характеристика соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Заболоттівській територіальній громаді

Процес децентралізації, що розпочався в Україні у 2014 році, призвів до утворення 22 вересня 2016 року Заборольської районної громади [35]. Розробка стратегії розвитку Заборольської ОТГ відбувалася у дуже важливий для місцевої влади період, під час найактивнішої фази реформи децентралізації: відбувалася передача низки повноважень від державних органів до об'єднаної територіальної громади та реорганізація різних сфер життєдіяльності громади.

Соціальні послуги, які надаються в Заболоттівській селищній раді Ковельського району Волинської області, а саме:

- «Призначення державної допомоги при народженні дитини.
- Призначення державної допомоги при усиновленні дитини.
- Призначення державної допомоги на дітей, над якими встановлено опіку чи піклування.
- Призначення державної допомоги одному з батьків, усиновлювачам, опікунам, піклувальникам, одному з прийомних батьків, батькам-вихователям, які доглядають за хворою дитиною, якій не встановлено інвалідність» [35].

Сектор «Служба у справах дітей» виконавчого комітету утворюється за рішенням Заболоттівської селищної ради та є структурним підрозділом Виконавчого комітету Заболоттівської селищної ради.

Основним завданням Сектору є:

- «реалізація на території населених пунктів селищної ради політики з питань соціального захисту дітей, запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності, вчиненню дітьми правопорушень;
- розроблення і здійснення самостійно або разом із відповідними органами виконавчої влади, підприємствами, установами та організаціями усіх форм власності, громадськими організаціями заходів щодо захисту прав, свобод і законних інтересів дітей;
- координація зусиль структурних підрозділів Виконавчого комітету Заболоттівської селищної ради, підприємств, установ та організацій усіх форм власності у вирішенні питань соціального захисту дітей та організації роботи із запобігання дитячій бездоглядності та безпритульності;
- забезпечення додержання вимог законодавства щодо встановлення опіки та піклування над дітьми, їх усиновлення, влаштування в дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї;
- здійснення контролю за умовами утримання і виховання дітей у закладах для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних установах і закладах соціального захисту для дітей усіх форм власності;
- ведення обліку дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, усиновлених, влаштованих до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу та соціально-реабілітаційних центрів;
- надання органам виконавчої влади, підприємствам, установам, організаціям всіх форм власності, громадським організаціям, громадянам консультацій з питань соціального захисту дітей, запобігання вчиненню дітьми правопорушень;
- улаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку, піклування, до дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей, сприяння усиновленню» [9].

Сектор, для належного виконання покладених на нього завдань взаємодіє в межах своєї компетенції з іншими виконавчими органами, підприємствами, установами та організаціями селищної ради в установленому законодавством порядку.

Сектор відповідно до покладених на нього завдань:

1. Здійснює прийом громадян з питань, що стосуються соціального захисту дітей.
2. Забезпечує виявлення дітей, залишених без батьківського піклування (у тому числі знайдених, підкинутих, дітей, життю або здоров'ю яких загрожує небезпека), та забезпечує їх тимчасове влаштування та надання відповідного статусу.
3. Готує акт обстеження умов проживання дитини та опис її майна, а також акт обстеження житлово – побутових умов потенційного опікуна, піклувальника.
4. Забезпечує тимчасове влаштування дітей, залишених без батьківського піклування, та готує висновки про доцільність (недоцільність) повернення таких дітей, а також дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах та перебували у різних формах тимчасового влаштування до батьків або осіб, які їх замінюють.
5. Вживає заходів щодо надання дитині статусу сироти чи позбавленої батьківського піклування або його зміни.
6. Вживає заходи щодо влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування під опіку, піклування, до прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу.
7. Відвідує кандидатів в опікуни, піклувальники, прийомні батьки, усиновлювачі з метою ознайомлення з умовами проживання, визначення характеру сімейних стосунків.
8. Надає консультації щодо усиовлення.
9. Взаємодіє з адміністраціями медичних закладів, закладів освіти, іншими закладами або установами, в яких проживають діти-сироти та діти,

позбавлені батьківського піклування, з метою влаштування дітей до сімейних форм виховання.

Бере участь у процесі вибуття дитини із медичного закладу, закладів освіти, іншого закладу або установи, в яких проживають діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, до сім'ї.

10. Здійснює контроль за умовами виховання, утримання і розвитку дитини, над якою встановлено опіку, піклування, яка влаштована у прийомну сім'ю, дитячий будинок сімейного типу.

11. Бере участь разом з іншими відділами селищної ради, уповноваженими підрозділами органів Національної поліції в заходах щодо соціального захисту дітей, виявлення причин, що зумовлюють дитячу бездоглядність та безпритульність.

12. Готує запити до органів внутрішніх справ, органів освіти і науки, охорони здоров'я, соціального захисту населення, територіальних органів Державної пенітенціарної служби України, інших структурних підрозділів місцевих органів виконавчої влади та інших органів місцевого самоврядування, громадських організацій, тощо.

13. Забезпечує здійснення заходів щодо захисту житлових та майнових прав дітей.

14. Готує проекти рішень, висновки при розгляді судом спорів щодо: участі одного з батьків у вихованні дитини, визначення місця проживання дитини тощо.

15. Готує проекти рішень на розгляд виконавчому комітету.

16. Подає пропозиції до проектів місцевих програм, планів і прогнозів у частині соціального захисту, забезпечення прав, свобод і законних інтересів дітей.

17. Забезпечує у межах своїх повноважень здійснення контролю за додержанням законодавства щодо соціального захисту дітей і запобігання вчиненню ними правопорушень.

18. Розробляє і подає на розгляд селищної ради пропозиції стосовно бюджетних асигнувань на виконання програм і здійснення заходів щодо реалізації державної політики з питань захисту дітей, спрямованої на подолання дитячої бездоглядності та безпритульності.

19. Веде облік дітей, які опинилися у складних життєвих обставинах, дітей - сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

20. Веде банк даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування і сімей потенційних опікунів, піклувальників, усиновлювачів, прийомних батьків, батьків-вихователів.

Забезпечує захист інформації, що міститься у банку даних, веде документацію щодо функціонування банку даних.

21. Проводить перевірку умов проживання і виховання дітей у сім'ях опікунів, піклувальників, але не рідше ніж раз на рік, крім першої перевірки, яка проводиться через три місяці після встановлення опіки та піклування.

2.2 Готує звіт про стан виховання, утримання і розвитку дітей в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу, сім'ях опікунів, піклувальників.

23. Готує та подає в установленому порядку статистичну звітність.

24. Проводить інформаційно-роз'яснювальну роботу з питань, що належать до її компетенції, через засоби масової інформації.

25. Організовує підготовку документів на засідання Комісії з питань захисту прав дитини виконавчого комітету Заболоттівської селищної ради.

26. Здійснює інші функції, які випливають з покладених на нього завдань, відповідно до законодавства [9].

Таким чином, завдяки ефективній роботі місцевих соціальних працівників рівень соціального сирітства стабільно знижується, а частка дітей, які виховуються в сімейних формах виховання, зростає. Це можна вважати свідченням ефективного впровадження механізмів соціального захисту дітей-сиріт у Заборочівській громаді.

Опіка та піклування як форма сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, встановлюється з метою забезпечення догляду за дітьми, які залишилися без батьків у зв'язку зі смертю, хворобою, позбавленням батьківських прав або з інших причин залишилися без батьківського піклування. Опікуни призначаються за особистим проханням дитини, при цьому перевага надається особам, які перебувають у родинних стосунках з дитиною, але за згодою дитини. Опіка та піклування встановлюються за місцем проживання дитини або особи, яка бажає стати опікуном чи піклувальником.

Над дітьми віком до 14 років, які залишилися без батьківського піклування, повинна бути встановлена опіка. Над неповнолітніми у віці від 14 до 18 років встановлюється піклування. Опікун призначається з числа близьких родичів дитини та інших осіб, із врахуванням їхньої можливості виконувати опікунські обов'язки. При призначенні опікуна, враховуються також стосунки між майбутнім опікуном та дитиною. Після досягнення дитиною 10 років береться до уваги її бажання.

Прийомна сім'я – це форма сімейного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, за якої сім'я або особа, яка не перебуває у шлюбі, добровільно, за плату бере на виховання від одного до чотирьох дітей з інтернатних закладів або дітей, позбавлених батьківського піклування, та оплачує їхній догляд та проживання.

Прийомні діти – це діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які влаштовуються в прийомні сім'ї до досягнення 18 років (або 23 років, якщо вони навчаються). Діти, влаштовані в прийомну сім'ю, зберігають статус дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування, і мають право на усиновлення. Крім того, діти, влаштовані в прийомну сім'ю, мають право підтримувати стосунки зі своїми біологічними батьками або родичами, якщо це не суперечить найкращим інтересам дитини і не заборонено рішенням суду.

Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді здійснює соціальний супровід прийомних сімей, що включає правові, психологічні, соціально-педагогічні, соціально-економічні, соціально-медичні та інформаційні послуги, з метою створення необхідних умов для функціонування прийомних сімей.

Дитячі будинки сімейного типу – це сімейна форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених сімейного піклування, що створюються за бажанням чоловіка або дружини, в яких на виховання та проживання на платній основі влаштовуються п'ятеро і більше дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Кількість дітей у сім'ї, включаючи родичів, не може перевищувати 10 осіб. Діти перебувають у сімейних дитячих будинках до досягнення ними 18 років, а для дітей, які навчаються у вищих навчальних закладах, – до закінчення навчання, але не довше ніж до досягнення ними 23 років. Діти, які перебувають у родинних стосунках між собою, влаштовуються до сімейних дитячих будинків, крім випадків, коли вони за станом здоров'я або з інших причин не можуть виховуватися разом.

Дитина, яка перебуває під опікою, має право підтримувати особисті контакти зі своїми біологічними батьками та іншими родичами, якщо це не суперечить найкращим інтересам дитини та не заборонено рішенням суду, а також за умови зміни обставин, що зумовили статус дитини-сироти (наприклад, виправлення поведінки батьків, поновлення їх батьківських прав, одужання після хвороби). Форму спілкування між дитиною, яка перебуває під опікою, та її родичами визначає орган опіки та піклування за погодженням з батьками-вихователями.

На обліку в Службі у справах дітей Заболоттівської селищної ради перебуває 12 дітей різної вікової категорії, 11 з яких знаходиться у сім'ях опікунів-піклувальників та 1 дитина у прийомній сім'ї. 6 дітей сиріт та 6 дітей позбавлених батьківського піклування. Найстарша з дітей – 2006 року народження, наймолодша – 2017 року народження (див. Додаток А).

Саме тому сімейні форми виховання (усиновлення, опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу) є кращими для дітей з груп ризику, ніж державні заклади. Показники фізичного здоров'я найбільш вразливих дітей – дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є низькими, в 1,6-1,8 рази гіршими за типові показники. Низька поінформованість потенційних прийомних батьків про початковий стан здоров'я своїх прийомних дітей та можливості його покращення і відновлення пов'язана з низькими показниками приросту чисельності сімейних форм влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

3.2. Рекомендації по вдосконаленню державної системи захисту прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування

Основними перешкодами для ефективного функціонування системи соціального захисту дітей-сиріт є:

- недосконалість законодавства. Багато питань з соціального захисту дітей-сиріт просто не врегульовані, в результаті чого відбувається плутанина з виплатами допомоги, наданням пільг, наданням житла тощо;
- низький рівень фінансування системи опіки та піклування;
- низький рівень життя населення. Доходи громадян дуже часто не дозволяють взяти під опіку дитину;
- деградація сім'ї та населення як наслідок соціально-економічних процесів;
- відсутність чіткої системи розмежування повноважень між рівнями влади;
- недобросовісна перевірка громадян, що претендують на роль опікунів;
- свавілля по відношенню до сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків з боку вихова власність тощо;

- проблеми системи контролю.

Варто зазначити, що державі слід також приділяти увагу попередження сирітства – збереженню дітей в кровних сім'ях, в тому числі:

- посилення підтримки сімей з дітьми з обмеженими можливостями та з дітьми інвалідами (збільшення виплат, розвиток інфраструктури, включаючи можливості нагляду за дитиною тощо);

- зміна механізмів роботи з сім'ями, які перебувають у кризовій ситуації, напрям роботи на підтримку і спільне рішення проблем, а не покарання і вилучення дитини з «небезпечною» сім'ї.

Для успішної імплементації нормативно-правової бази необхідно проводити різноманітні семінари, конференції та відеоконференції для обміну досвідом.

Таким чином, для вирішення існуючої проблеми сирітства необхідно вдосконалити державну політику щодо дітей-сиріт. Крім того, вирішення проблеми сирітства не повинно залежати лише від держави, суспільство повинно брати активну участь і робити свій внесок у її вирішення.

Одним із найефективніших шляхів поступового подолання проблеми сирітства в Україні є розвиток та вдосконалення сімейних форм виховання. Держава не повинна вирішувати проблему сиріт лише за допомогою грошових виплат та допомог. Для того, щоб зменшити рівень сирітства, на державному рівні необхідно проводити інформаційні кампанії, які б заохочували усиновлення.

Більше того, розвиток сімейних форм виховання фактично покладено на місцеві органи влади. Однак місцева влада не має ресурсів для цього. На місцевому рівні необхідно докладати додаткових зусиль для інформування громади про усиновлення та його необхідність, у тому числі під час війни.

Найефективніший спосіб мотивувати людей всиновлювати дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – це розробка соціальних проектів. Добре продумані та широко розрекламовані проекти привертають увагу громадськості.

Тому, враховуючи сучасний стан соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та низку прийнятих нових законів, основними напрямками реалізації державної політики, спрямованої на забезпечення належних умов життєдіяльності цієї категорії дітей, є наступні заходи:

- 1) розвиток ефективної та спроможної системи підтримки зростання дітей у сім'ї;
- 2) припинення практики влаштування дітей віком до трьох років до закладів інституційного догляду та виховання дітей;
- 3) зменшення кількості дітей, які виховуються в закладах інституційного догляду та виховання дітей, зокрема шляхом влаштування їх до сімейних форм виховання;
- 4) забезпечення доступності послуг для дітей та сімей з дітьми відповідно до їх потреб на рівні територіальної громади;
- 5) поліпшення стану забезпечення житлом дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- 6) забезпечення ефективних механізмів збереження або повернення житла дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування;
- 7) виділення субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання або будівництво соціального житла для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- 8) подальший розвиток сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, шляхом створення прийомних сімей та будинків сімейного типу для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- 9) запровадження надання послуг на місцевому рівні за принципом єдиного вікна;
- 10) запровадження послуг з альтернативного догляду, тобто патронату над дитиною, та послуг з підготовки дітей до самостійного життя, тобто наставництва.

ВИСНОВКИ:

Відповідно до поставлених завдань бакалаврської роботи слід зробити наступні висновки:

1. Діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, є найбільш вразливою соціальною групою населення. Сирітство є вираженням недостатньої уваги національних правових інститутів та громадянського суспільства до проблем сім'ї, національної економіки, правової культури населення та соціальної політики держави. Неоднозначне трактування понять «дитина-сирота», «дитина, позбавлена батьківського піклування», «соціальна сирота», «міграційна сирота», «безпритульна дитина», «дитина вулиці» в сучасній юридичній практиці призводить до порушення фундаментальних прав та інтересів цих категорій дітей. Відсутність чітких визначень в українському законодавстві унеможлиблює створення єдиного комплексу спеціальних гарантій для реалізації прав цих дітей, що призводить до неоднакового застосування правових норм та підходів до цієї категорії осіб.

2. Історичні факти щодо соціальної опіки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, свідчать, що усиновлення та виховання в державних закладах були поширені вже в XIX ст. Якщо розглядати проблему сирітства в контексті історичних змін, то стає очевидним, що система відносин між суспільством і дітьми, які належать до цієї категорії, пройшла тривалий, складний і неоднозначний шлях становлення та розвитку. Вона характеризувалася багатьма протиріччями, починаючи від дегуманізуючого ставлення до дітей взагалі до особистісно-орієнтованої парадигми опіки над дітьми-сиротами, а також зміною пріоритетів опіки над дітьми-сиротами в державних закладах та активним пошуком альтернативних форм влаштування цієї категорії дітей.

3. Нормативно-правову базу з питань соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, складають: Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, закони України, акти Президента України, постанови Кабінету Міністрів України та інші

нормативно-правові акти України. Загальні положення про опіку та піклування викладені в Цивільному кодексі України, а спеціальні положення щодо опіки та піклування над дітьми визначені у Сімейному кодексі України та Законі України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування». Правовий аналіз законодавства України та інших європейських країн показує, що, на відміну від європейського, фундаментальним недоліком українського законодавства є суттєва відсутність дієвих гарантій забезпечення охорони та захисту прав, свобод і законних інтересів дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. У багатьох випадках ці гарантії є лише декларативними і не працюють на практиці. Адже сучасні правові системи, засновані на загально визнаних принципах і нормах прав людини, вимагають створення механізмів реалізації прав таким чином, щоб усі діти, в тому числі позбавлені батьківського піклування, були повністю соціально захищені та інтегровані в суспільство. З метою вдосконалення державної політики щодо гарантій для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, необхідно: 1) удосконалити законодавство України у сфері соціальної допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, з урахуванням міжнародного досвіду; 2) розробити ефективні механізми розвитку та фінансування системи гарантій для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; 3) встановити відповідальність за дії державних органів, відповідальних за опіку та піклування, освіту, право, правосуддя тощо.

4. Приєднання України до міжнародних стандартів у сфері соціального захисту привело політику держави щодо дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у відповідність до суспільно визнаних стандартів високорозвинених і цивілізованих країн, а національне законодавство – у відповідність до міжнародних стандартів. На сьогодні в Україні змінилися основні засади державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Зокрема, на законодавчому

рівні закріплено принцип пріоритетності сімейних форм захисту дітей, розпочато реформування системи державної опіки та піклування, спрямоване на деінституалізацію неповнолітніх, створено правові та фінансові механізми для розвитку альтернативних форм сімейного виховання тощо.

5. В Україні існує розгалужена мережа державних органів, відповідальних за опіку над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування: служби у справах дітей, органи опіки та піклування, органи освіти та науки, управління молоді та спорту, центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. В Україні центральним органом виконавчої влади у сфері соціального захисту населення є Міністерство соціальної політики України. Особливу роль у розгляді питань, пов'язаних з конкретними шляхами забезпечення та покращення прав і захисту дітей в Україні, відіграє інститут Уповноваженого з прав дитини (або Уповноваженого з прав дитини). Як і для країн з високорозвиненою системою ювенальної юстиції, для багатьох країн інститут Уповноваженого є відносно новим, і його поступове запровадження в законодавство пов'язане, зокрема, з європейським правовим досвідом. Однак саме байдужість влади до розвитку українського суспільства створила серйозні соціально-демографічні проблеми соціального сирітства, безпритульності та поширеної бездоглядності певної частини дітей. Дійсно, велика кількість дітей, позбавлених батьківського піклування, в тому числі тих, що не мають певного місця проживання, є однією з найбільших проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бавол Т. Нормативно-правове регулювання державного соціального захисту сирітства в Україні (на прикладі Закарпатської області). URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik9/fail/Bavol.pdf#_utmzi_1_1.
2. Безпека дитини в інформаційно-комунікаційному просторі. Щорічної державної доповіді про становище дітей в Україні за підсумками 2016 року / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики К., 2017. 188 с.
3. Брич В. Я., Миколюк С. М., Соціальний захист сиріт в Україні: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 200 с.
4. Бурлака О. Зарубіжний досвід соціального захисту дітей-сиріт та дітей-позбавлених батьківського піклування, і можливості його використання в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 1. С. 59-64.
5. В Україні зросла кількість осиротілих дітей. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/08/novyna/suspilstvo/ukrayini-zrosla-kilkist-osyrotilyxditej>
6. Василенко О. М. Нормативно-правові засади державної політики з питань захисту прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2015. № 10. С. 5-7.
7. Галатир І. А. Щодо причин виникнення явища соціального сирітства у сучасному українському суспільстві. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2011. № 3. С. 10–14.
8. Доля І. Упровадження ефективних форм виховання в системі державної та сімейної опіки: міжнародний досвід та уроки для України. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/March08/04.htm>
9. Заболоттівська громада – вітаємо на офіційному веб-сайті. URL: <https://zabolottivska-gromada.gov.ua/>

10. Конвенція про права дитини Організації Об'єднаних Націй від 20.11.1989 р. Ратифікована Україною Постановою Верховної Ради України № 789-XII від 27.02.91р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_021/page

11. Конституція України: Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.

12. Миронова О. О. Механізми державного регулювання соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в Миколаївській області. URL: <https://krs.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1571/1/%D0%9C%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B0%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf>

13. Мордань О. Міжнародна практика реформування державної системи опіки: досвід для України. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnicтво/2012/2012%20_02\(13\)/12mooodu.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnicтво/2012/2012%20_02(13)/12mooodu.pdf)

14. Мордань О. О. Державна політика щодо соціального захисту дітей, які залишилися без піклування батьків: дисертація. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми державного управління». К., 2015. 234 с.

15. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини : постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/866-2008-%D0%BF>

16. Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини: постанова від 24 вересня 2008 р. № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>

17. Про ведення банку даних про дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів : Наказ Міністерства соціальної політики України від 28 грудня 2015 року № 1256. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0380-16>

18. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від від 21.11.1992. № 2811-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993, № 5, ст.21.

19. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від від 01.06.2000 № 1768-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 35. ст.290.

20. Про добровільне об'єднання громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VІІІ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/157-19>

21. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закону України від 13 січня 2005 року № 2342-ІV. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>

22. Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу: постанова Кабінету Міністрів України 26 квітня 2002 року № 564. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KP020564>

23. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю : постанова Кабінету Міністрів України 26 квітня 2002 року № 565. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/go/565-2002-%D0%BF>

24. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 року № 905. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF>

25. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-ІІІ. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>

26. Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування : постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 1994 року № 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226-94-%D0%BF#Text>

27. Про соціальні послуги: Закон України від від 17.01.2019 №2671-VІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2019, № 18, ст.73.

28. Пушкіна О. В., Лозицька С. М. Прийомні (фостерні) сім'ї: американський досвід. Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «юридичні науки». 2013. № 2 (5). С. 132–136.
29. Савицький Ю. Поляки своїх сиріт по закордонах на роздають. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/24764284.html>
30. Сагайдак Т. Сирітство як соціальне явище та наукова проблема. 2015. Social Work and Education. Vol. 2. № 1. С. 68-73.
31. Сімейний Кодекс України: Закон від 10.01.2002 р. №2947-III в редакції від 13.06.2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2947-14/page>
32. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг. ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. К., 2000. 260 с.
33. Соціальне сирітство в Україні: Експертна оцінка та аналіз існуючої в Україні системи утримання та виховання дітей, позбавлених батьківського піклування / Л. С. Волинець, Н. М. Комарова, М. Тур; [та ін.]; гол. ред.: В. Т. Биковський. Київ : Укр. ін-т соціальних досліджень, 2015. 116 с.
34. Соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. URL: <https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php>
35. Стратегія розвитку Заболоттівської громади. <https://zabolottivska-gromada.gov.ua/strategiya-rozvitku-gromadi-10-31-46-13-07-2023/>
36. Стремецька Є.О., Паскарь Ю.Є. Досвід розвитку фостерингу у зарубіжних країнах. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2016/270-258-15.pdf>

ДОДАТОК А

**ЗАБОЛОТТІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ
РІШЕННЯ**

27 січня 2022 року

смт. Заболоття

№ 1/8

Про взяття на облік дітей-сиріт та дітей,
позбавлених батьківського піклування

Відповідно до статті 34 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закону України «Про охорону дитинства», Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» (із змінами і доповненнями), Примірного Порядку передачі документації щодо дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа та дітей, що перебувають у складних життєвих обставинах, від служб у справах дітей районних державних адміністрацій до служб у справах дітей виконавчих органів міських рад, сільських та селищних рад, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 03 лютого 2021 року № 48, виконавчий комітет селищної ради

ВИРІШИВ:

1. Поставити на первинний облік сектору «Служба у справах дітей» виконавчого комітету Заболоттівської селищної ради дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування, які перебувають на первинному обліку служби у справах дітей Ковельської районної державної адміністрації Волинської області та походять з Заболоттівської територіальної громади, а саме:

№ з/п	Номер ЕОК	Прізвище, ім'я, по батькові дитини	Дата народження	Форма влаштування
1.	0300937/П	Білітюк Марія Вікторівна	26.02.2013	Опіка
2.	0300954/П	Білітюк Кароліна Вікторівна	22.04.2014	Опіка
3.	0300961/П	Білітюк Владислав Вікторович	25.09.2015	Опіка
4.		Буткевич Христина Миколаївна	11.11.2009	Опіка
5.	0013383	Головій Анатолій Вячеславович	23.12.2004	ДБСТ
6.	0430170	Гупалик Віталій Олександрович	28.12.2005	Піклування
7.	0430196	Гупалик Микола	15.05.2010	Опіка

		Олександрович		
8.	0365376	Захарченко Ілля Сергійович	29.07.2004	Піклування
9.	0365423	Захарченко Анастасія Олександрівна	18.07.2007	Піклування
10.	0239542/II	Малков Владислав Васильович	23.07.2007	Опіка
11.	0279085	Пашкевич Максим Володимирович	19.10.2010	Опіка
12.	0237015/II	Яскич Ангеліна Іванівна	13.07.2006	Піклування

2. Сектору «Служба в справах дітей» виконавчого комітету Заболоттівської селищної ради внести відомості про взяття на облік дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, в Книгу первинного обліку дітей, які залишились без батьківського піклування, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та до Єдиної інформаційно-аналітичної системи «Діти».

3. Контроль за виконанням рішення покласти на заступника селищного голови з питань діяльності виконавчих органів ради Надію Денисюк.

Селищний голова

Валерій СВІРЖЕВСЬКИЙ

Волинський національний університет імені Лесі Українки